

ENSV Kultuuri-
ministeeriumi,
ENSV Riikliku
Kinokomitee,
ENSV Heliloojate
Liidu,
Eesti Kinoliidu ja
ENSV Teatriühingu
ajakiri

märts

V aastakäik

Esikaanel: Stseenid E. Lazarevi balletist «Meister ja Margarita» (lavastaja M. Murdmaa). Margarita — Kaie Kõrb, Meister — Juri Jekimov.

G. Vaidla fotod

Tagakaanel: Monika Järv peosalisena «Tallinnfilmis» uues mängufilmis «Naerata ometi».

V. Menduneni foto

Toimetuse kolleegium

AVO HIRVESOO
JÜRI JÄRVET
REIN KAREMÄE
KARIN KASK
KALJU KOMISSAROV
LEIDA LAIUS
ARNE MIKK
VALTER OJAKÄÄR
TIIU RANDVIIR
ENN REKKOR
LEPO SUMERA
EINO TAMBERG
AHTO VESMES
JAAK VILLER

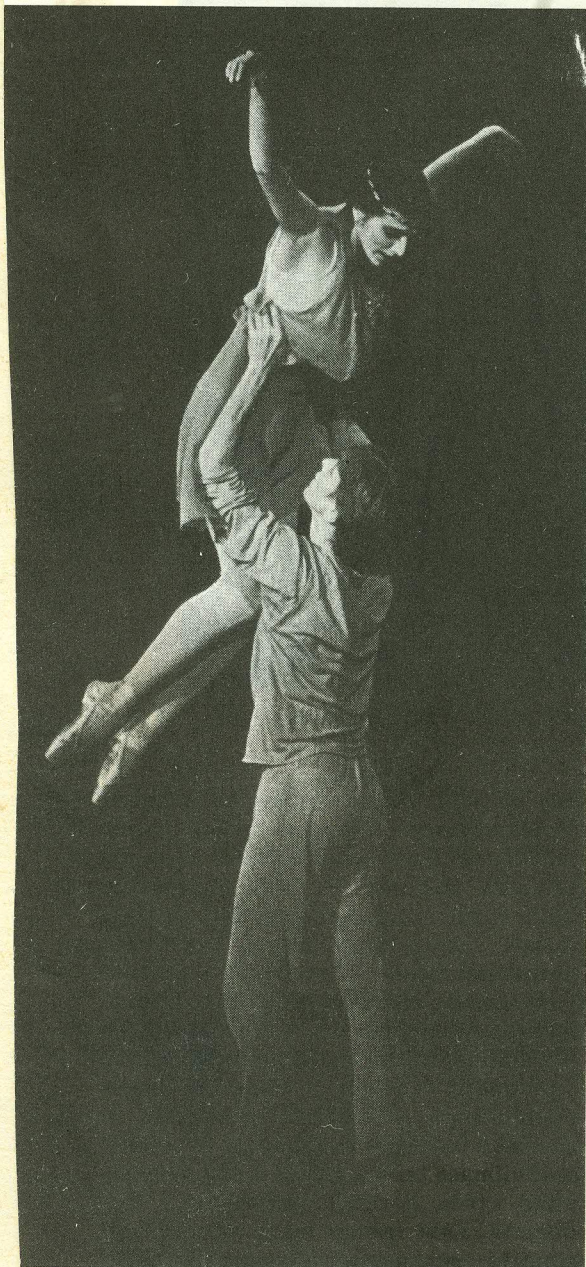
PEATOIMETAJA LEMBIT RATTUS, tel. 44 04 72

TOIMETUS: Tallinn, Narva mnt. 5
postiaadress 200090, postkast 51.
Peatoimetaja asetäitja
Vallo Raun, tel. 66 61 62
Vastutav sekretär
Helju Tüksammel, tel 44 54 68
Teatriosakond
Rect Neimar ja Margot Visnap, tel. 44 54 68
Muusikaosakond
Mare Põldmäe ja Madis Kolk, tel. 44 31 09
Filmiosakond
Jaan Ruus ja Jaak Lõhmus, tel. 42 62 88
Keeletoimetaja
Kulla Sisask, tel. 44 54 68
Fotokorrespondent
Alar Ilo, tel. 42 25 51

KUJUNDUS MAI EINER, tel. 44 31 09

«Meister ja Margarita», etendus ja probleemid

AGO HERKÜL

Kaie Kõrb ja Gennadi Gorbanjov nimiosalistena «Meistris ja Margaritas».

Eduard Lazarevi ballett «MEISTER JA MARGARITA» (Boriss Eifmani libreto Mai Murdmaa redaktsioonis Nikolai Bulgakovi samanimelise romaani alusel). Lavastaja M. Murdmaa, kunstnik Kustav-Agu Püüman, muusika'ne juht ja dirigent Eri Klas, dirigent Vello Tihonen. Esietendus RAT «Estonias» 3. XI 1985.

RAT «Estonia» balletikollektiivi töö «Meistri ja Margaritaga» vältas terve aasta. Avada M. Bulgakovi romaani koreograafiakunsti tinglikkusega on julgustükk, millele analoogi ei tea. Loomulikult elas romaan üle hulga lihtsustusi, balletti mahutamisel on see paratamatu. Küsimus saab nüüd seisneda ainult selles — kas balletilava ise suutis uskuma panna oma etendusse, selle süžeesse, tegevusloogikasse. Kas ballettmeister Mai Murdmaa leidis Bulgakovi teosele lähenemisel mingi üllatava-üheetamatu vaatenurga? Kahjuks ei jaga ma legendaarse Maia Plissetskaja temperamentset veendumust, et balletiteatrile «allub kõik!», kuid Mai Murdmaa lavastus veenis, et Bulgakovi mitmekihilises romaanis on hulk tegevusliine, mis lausa loodud balleti tarbeks. Kas selline nelja põhiliini — Meister, Margarita, Woland, Ješua — keerukas põimumine on ainuvõimalik, pole põhjust arutleda. On aga ilmselge, et on sündinud sümfooniline (traditsioonilisele numbriballetile vastanduv) ballett. Lavastust läbib katkematu pinge. Kõik laval toimuv on täielikult suunatud teema avamisele, etenduses ei ole midagi illustratiivset (häda, millele komistab enamik kirjandusteoste balletilavastusi).

Oma ilmaletuleku faktiga kahjuks piirdub minu jaoks kogu Eduard Lazarevi muusika uudsus. Siit ei leidnud esmaavastuse rõõmu ei mõtte ega helikeele vallas. Tekkinud uudishimu — kuidas on teema kandunud helidesse — lahenedes lühiajalisel kuulamisel. Muusika on kenasti illustreeriv, valjult emotsio-

Stseene balletist «Meister ja Margarita».

naalne, psühholoogiliselt aga väheveenev, ei jõua kummagi nimiosalise siseelulise portreoni. Hoogne, «dansantne» seejuures kindlasti.

Siit üks küsitavusi — Mai Murdmaa, meil kõige keerukama ja balletiks ebarililikuma muusikalise materjali lavastaja (M. de Falla, M. Ravel, S. Barber, B. Bartók, G. Gershwin, E. Tamberg, V. Tormis jpt) valib ja teeb aasta tööd niisuguse muusikaga? Kas teda vaimustas see? Mulle tundub, et Murdmaa on lavastusse pannud rohkem kirge ja jõulist konflikti, kui seda sisaldab muusika. Tekib teatav ebakõla laval toimuva ja muusika vahel. M. Murdmaa lahkab «Meistri ja Margarita» üldnimlikke, väga tugevaid tundeid ja pööraseid konflikte filosoofiliselt üldistades, kaldumata seejuures liigsesse abstraktsiooni. Lavas-

tus on läbi viidud erilise, kangekaelse järjekindlusega. Etendus nõuab kainet mõttelaadi nii laval olijailt kui ka saalis istujailt. Balletist on välja puhastatud kõik liigne ning jutustav, leitud tegelestele lakoonilised, täpsed plastilised karakteristikad. Tantsitakse tühisuse bakhanaali, isiksuse eraldatust rahvamurrus. Imeteldav on M. Murdmaa peen stiilitunne, koreograafiline leidlikkus ja vaibumatu tähelepanu etenduse vaatemängulisuse püsimisele. Hetkekski ei tundnud venivust või igavust — esimesest viimase taktini kestis läbikomponeeritud tants, kordagi süüdimaneeri kaldumata. Läbi tantsu tekib tunne laval-sündiva suurusest, tähendusrikkusest. Etendus tõestab, et pole vaja rikkalikku atribuutikat, rekvisiiti (ainus detail — kollane lillekimp Margarita esmailmu-

misel), mimanssi, arvukat truppi. Ka «Estonia» ballett võib ainult tantsus anda elamuse. Veidi kahju vaid, et kõigi ansamblinumbrite ülesehitus on nii varjamatult näoga saali — *en face*.

M. Murdmaa jäägitu sümpaatia kuulub Meistri ja Margarita *adagio*'dele — need on piiritult siirad, nauditavad ja loomulikud. Iga detail on reljeefne ja lõpetatud, igal tegevusel põhjus ja järeltus. Etenduse üks suurhetk on I vaatuse *adagio* — lüürilise algusosa ja dramatismi, pinget ning tempot tulvil teise osaga. Siin avaneb Meistri jõud ja küpsus, suurus ja vahetus, ka hardumus. Ääretult puhtad žestid ning tõeliselt hingestatud tants. Ülesehituses klassikaline vormiselt ülikaasaegses koreograafilises keeles. M. Murdmaa «täna»-tun-

netus on siin lausa imeteldav. Etenduse lõpuduett, mis koreograafiliselt lõpetab I vaatuse *adagio*, lisas lootusetut lähendust trotsides midagi väga puhast ja sooja, jättis hinge hella tunde.

Massistseenid vist peavadki mõjuma «elavate piltide» ja koreograafilis-plastiliste illustratsioonide vahepealselt. Seejuures pideva püüdega interpreteerida teemasisu — mida oli tehtud ratsionalistlikust, kainelt loogilisest vaatenurgast. Kahjuks esines eriti I vaatuse alguse ansamblites räpakust, üheaegselt lavastatud liikumistes sattusid joonis ja jalad sageli segamini, tantsiti ebatäpselt muusikas isegi tugevaid aktsente. Sama vaatuse finaali esitati aga perfektselt. Hea tants, kõik täpne, silmadki säravad, liikumine eeskujult äratavalt puhas ja

võrdsed nii mehed kui naised. On tunda, et «Estonia» meestantsu on koreograafiakoolist tulnud uut kvaliteeti. Jäi mulje, et trupp tantsib mõnuga, mängib end ühel õhtul meelsasti tühjaks, luues solistidele kõrge lavatemperatuuri.

Etenduse kõigist komponentidest jääb kõige rohkem omaette K.-A. Püümani töö. Lavakujunduses puudub nii dramaatiline liin kui ka vaatamängulisus. See pole küllalt teatraalne, et hakkaks mängima idee, ega küllalt reaalne, et tekiks pilt ajastust. Lavapõranda katmine kangaga ei suutnud siduda ruumitervikuks ülejäänud kujundusdetaille. Ainus, mida pakutakse kujunduse vaesuse varjamiseks, on juba korduvalt «Estonias» eksponeeritud kasimatuvõitu lavatagune. Vaid paaris stseenis — Ješua hukk ja finaali — mõjus kujundus kaasa. Halligava argipäevase mulje jäi ka kostüümidest, millest ainult Meistri, Margarita ja Ješua omade joon ja hoitus meeldivama terviku moodustasid.

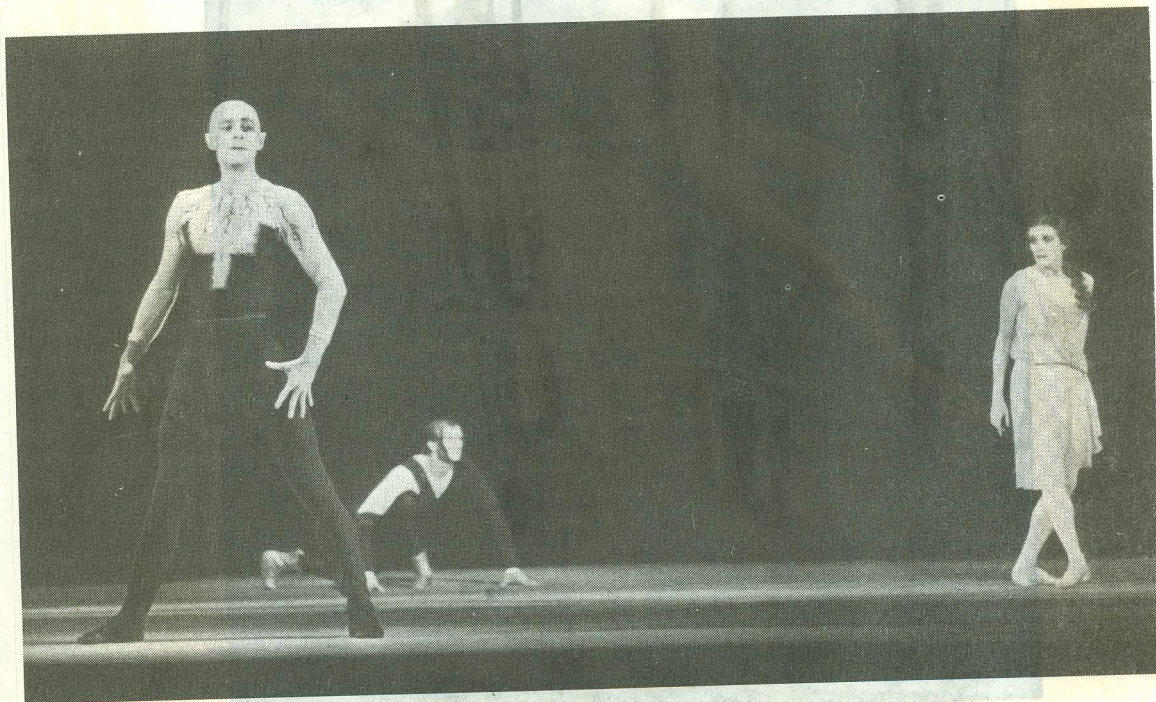
Osatäitjaist on kõigepealt rõõm Kaie Kõrbist. Priimabaleriini rakendatakse teatris nii vähe, et Margarita osa näib tutvuse uuendamisenä. Arvan, et etenduse kordaminekus on K. Kõrbi osatähtsus suur. Lausa jahmatas teadmine, et algusest teda osale ei määratud ja lülitati

lavastusse vaevalt kuu enne esietendust! Siit tänase «Estonia» balleti kõige väärtisem punkt — tippsolistide K. Kõrbi, T. Härmi, J. Jekimovi, I. Arro, E. Erkina, T. Laidi ja veel mõnede aastakoorumus küünib vaevalt kümne etenduseni, mis on endast lugupidava solisti ühe kuu esinemisnorm! K. Kõrbi Margarita väärib südamlitku erianalüüsi, lavaleilmumise momendist paneb ta end januselt jälgima. Duette sooritab ta vapustava jõuga — *adagio* aeglase, ümara meeleolu kasvatab elamuslikuks. Täiuslikuks viimistletud on K. Kõrbi Margarita plastiline joonis, läbivalt paigas õiged rõhud. See on terviklik, siiras ja terve kuju.

Meistri osas esineb Gennadi Gorbanjov Riiast. Valus — oma teatris on ju Tiit Härm, kellele sobivamat osa üldse raske kujutleda. On ju Härmil kõik, et teha tõeliselt suur Meistri osa — oma-pära, kogemused, mängujulgeus. Kuid K. Kõrbi ja G. Gorbanjovi Margarita ja Meister sobivad hästi kokku. G. Gorbanjov ei mõju «Estonia» laval gastrolöörina, ta loob oma Meistri kuidagi kergelt, sujuvalt, kordagi koreograafilises tekstis takerdumata — vormib etenduse nii, et särasid nii koreograafia kui ka tema ise.

Leningradlanna Irina Kirsanova de-

G. Vaidla fotod

monstreeris Margaritana head akadeemilist «leningradlikku» tooni: puhtad poosid, nõudliku tehnika heatasemeline valdamine. Eriti meeldis (isegi üllatas!), et kõikidest peategelastest saavutas just I. Kirsanova M. Murdmaa koreograafia interpreteerimise kõrgpunkti. Võlub balleriini tore sundimatus läheneda (ka esteetiliselt) kõige riskantsemale koreograafiale kui enesestmõistetavusele, tema stiilitunne koos isikupäraga, et iga nüanss on nähtav ja just õiges proportsioonis.

Leningradlane Juri Petuhhov lõi oma näolise, tugeva dramaatilise algega Meistri. Artistil on eeskujulik tantsutehnika, võimas hüpe, tuuritehnikas demonstreerib ta nii arvu kui vormi. Osa-täitmine oli rõõmustav, julgeksin öelda: ideaalne.

Leningradlane Juri Gumba esineb Wolandi komplitseeritud osas. Rolli mah-tu tajudes tuleb tõdeda, et siinkohal on suurte kogemustega külalise kutsumine igati õigustatud. Mehel on kõik füüsili-sed eeldused — tehniline võimekus, väga pehmed jalad, looduslik hüppevõime — loomaks maag Wolandi kuju. Esimesest lavaleilmumisest särav, varjatud jõudu kehastav, ja mis eriti meeldiv — ta ei tantsi kordagi «saali».

Seega on põhirollide kolmikus neli külalist, kes kõik löid toredad ja terviklikud lavakujud. Ilmselge on, et külalisesinejad etendust elavdavad, kuid kas pole «Estonia» balletijuht läinud selle sam-muga kergema vastupanu teed? Usun, et igasse ossa leidunuks oma trupis noori, kes suutnuksid siin «oma märgi maha panna». Trupi töötult seisev osa on liiga suur ja kui repertuaari uuendamine kulgeb tempos — 26. IX 1983 «Raimonda», 30. X 1984 «Pihtimus» ja nüüd 3. XI 1985 «Meister ja Margarita», siis on kommenteerimata selge — tööd peaks balletitrupil olema mäekõrguselt rohkem.

Niisiis on M. Murdmaa «Meistri ja Margarita» etendus täielikult keskendu-nud tantsule ja peategelaste sisemaailmale, millele vastandatakse ümbritseva maailma kalkus ja peletavus. Etendusele, mis oma mõttekäikudelt tõeliselt täna-päevane, jääb soovida vaid publikumenu.